ЧЫЛА ЭЛЛАСЭ ПРОЛЭТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА! Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

ГАЗЭТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пэл ийлан 1 т. 8 ыр.

Пэрвой майлан йамдылалтса

Жап шиждэ эрта. Пэрвой май мартэнат лу кэчэ нарэ вэлэ кодын. Не шуко школлаштэ, пионьэр отрьадлаштэ кугу пайрэмлан йамдылалтмаш начар каа. Альэ мурымат, почэламутымат шукэртэ огыл вэлэ йамдылаш тӱҥалыныт. Шуко отрьад-шамыч огыт шинчэ: Пэрвой майлан йамдылалтмашштэ мом ышташ, мом йамдылаш?

Пионьэр дэн школьник-шамыч, шинчэн лийза: Пэрвой майым тэний моло гунамсэ дэчат коч сайын вашлийаш кӱлэш. Тидлан лийын мом ыштыман?

Шкэнан тунэммэ пашам, пионьэр пашам сайэмдымаш Пэрвой майлан эн шэргэ пӧлӧк лийэш. Кажнэ тунэмшэ, кажнэ пионьэр отрьад тидэ пӧлӧк дэнэ Пэрвомайский дэмонстрацийыш лэкташышт кӱлэш. Тидэ куштылго паша огыл. Но мэ нэлэ дэч огына лӱд, шэнгак огына чакнэ, а чыланат ик сэмын пижына да тудым сэҥэна.

Пэрвомайский сборым пос нак интэрэснын эртарыман. Мутат укэ, интэрэсный сборым сайын йамдылалтдэ эртараш ок лий. Кызытак бэсэдчик нэргэн шоналтыман. Пэрвомайский сборышто кӧ бэсэдым ышташ тӱҥалэш, кӧ мурым мура, почэламутым каласа, могай пийэс, инсцэнировко ончыктэлташ. Тидым отрьад вожатый ончылгочак шинчыжэ. Пэрвомайский сборым моло годымсыла огыл, а у сэмын эртараш кӱлэш. Вожатый-шамычлан тидэ шотышто чотак шоналташышт кӱлэш.

Пэрвой майлан йамдылалтмэ жапыштэ интэрнациональный воспитаньым адакат утларак сайэмдаш пижман. Мэ тидэ шотышто пионьэр отрьад-шамычлан ик ойым гына пунэна: тэ иктаж национальный рэспубликысэ, областьысэ национальный пионьэр отрьад дэнэ кылым кучыза Нунылан шкэндан тунэммыда, пашада нэргэн возыза. Писмам Киргизийыш, Туркмэнийыш, Азэрбайджаныш, тыгак моло национальный рэспубликлашкат колташ лийэш. Тэ писмадам национальный рэспубликын ЛКСМ Цэнтральный Комитэтшылан адрэсоватлыза, нуно тэмдан писмадам иктаж могай национальный отрьадлаш пуат. Тыгэ тэ национальный отрьад дэнэ кылым кучэн кэртыда.

Знамэносэц-шамыч пайрэмлан знамьым йамдылашышт кӱлэш. Пырдыж газэт рэдактор-шамычлан пэрвомайский номэрым лукмо нэргэн шоныман. Пэрвомайский номэр моло годымсо дэч сай, сӧрал лийжэ.

Пэрвой майын историйжэ шуко йоча-шамычым интэрэсоватла. Сандэнэ звэна-шамыч Пэрвой майын историйжэ нэргэн книгам муышт, тудым звэнаштэ тӱшкан лудашышт кӱлэш. Тидэ шотышто мэ звэна-шамычлан тыгай полышым пуаш сӧрӧна: шушаш номэрэш Пэрвой майын историйжэ нэргэн очэркым пэчатлэна.

Йошкар-Оласэ 6-шо №-ан школын 7-шэ классыштыжэ тунэмшэ Шэрстньов Гэна фотокарточкым кугэмда. *Овэчкинын фотожо.*

Азэрбайджанский искусствын дэкадыжэ пытыш

Лу кэчэ жапыштэ Азэрбайджанский искусство дэкадын участникшэ-шамыч Москон сай тэатрлаштыжэ выступатлэныт. 700 участник-шамыч — Азэрбайджанский государствэнный тэатрын артистшэ-шамыч, мурызо, куштызо, музыкант, поэт-шамыч — шкэ калыкыштын искусствыштым ончыктэныт.

14 апрэльыштэ Ахундов лӱмэш тэатрын заклучитэльный спэктаклыжэ лийын, „Кер-Оглы" опэр ончыктэлтын. Спэктаклыштэ И. В. Сталин, В. М. Молотов, К. Е. Ворошилов, В. Я. Чубарь, А. И. Микойан, Н. И. Йэжов, М. Д. Багиров йолташ-шамыч лийыныт.

15 апрэльыштэ дэкадын заклучитэльный концэртшэ лийын. Концэртыштэ дэкадын шуко участникшэ-шамыч выступатлэныт.

Аэроклубышто вашлиймаш

18 апрэльыштэ Йошкар-Оласэ 6 №-ан школышто тунэмшэ пионьэр шамычын ойышт почэш аэроклубын начальствуйущий составшэ, учльотышт да штурманышт дэнэ Йошкар-Оласэ пионьэр-шамычын вашлиймашышт эртаралтэ. Тушто 50 пионьэр лийын. Пэрвой аэроклуб начальник Толстов йолташ пионьэр-шамыч коклаcэ паша нэргэн ойлыш. Инструктор Лэпэшин йолташ авиацийын историйжым, тудын вийанг шогымыжым, Совэт авиацийын пэш кугу сэҥымашыжым раш ойлыш. Адак самольот моторын ужашлажымыт ончыктыльо. Тудын ойлымыжым йоча-шамыч пэш йӧратэн колыштыч. Тудо авиацийым пионьэр-шамычланат тунэмаш кӱлэш манын каласыш.

Пионьэр - шамыч 1 май мартэ самольот дэн аэроплан нэргэн сайынракак палэн налаш мутым пуышт. Тидлан нуно аэроклубыш ӱчкыдын кошташ тӱҥалыт.

Фэдотов Йыван.
Ильан Йапык.

Пэрвой майлан талын йамдылалтыт

Пэрвой май пайрэмлан мэ, тунэмшэ-пионьэр-шамыч, талын йамдылалташ пижын улына. Кызыт хоровой кружок муро-шамычым йамдыла. „Песня о родине", „Вы фашисты, не рычите", „Все выше и выше", тулэч моло муро-шамычымат тунэмына. Физкультур кружок тӱрлӧ выступлэньэ - шамычым йамдыла.

Пайрэмлан йамдылалташ посна комиссийым ойрэн улына. Адак пионьэр вий дэнэ „Сальут" лӱман художэствэнный сӱрэтан журналым луктына.

Гэрасимов Саньу.

Оршанкэ район, Вэликополь пэлэ кыдалаш школ.

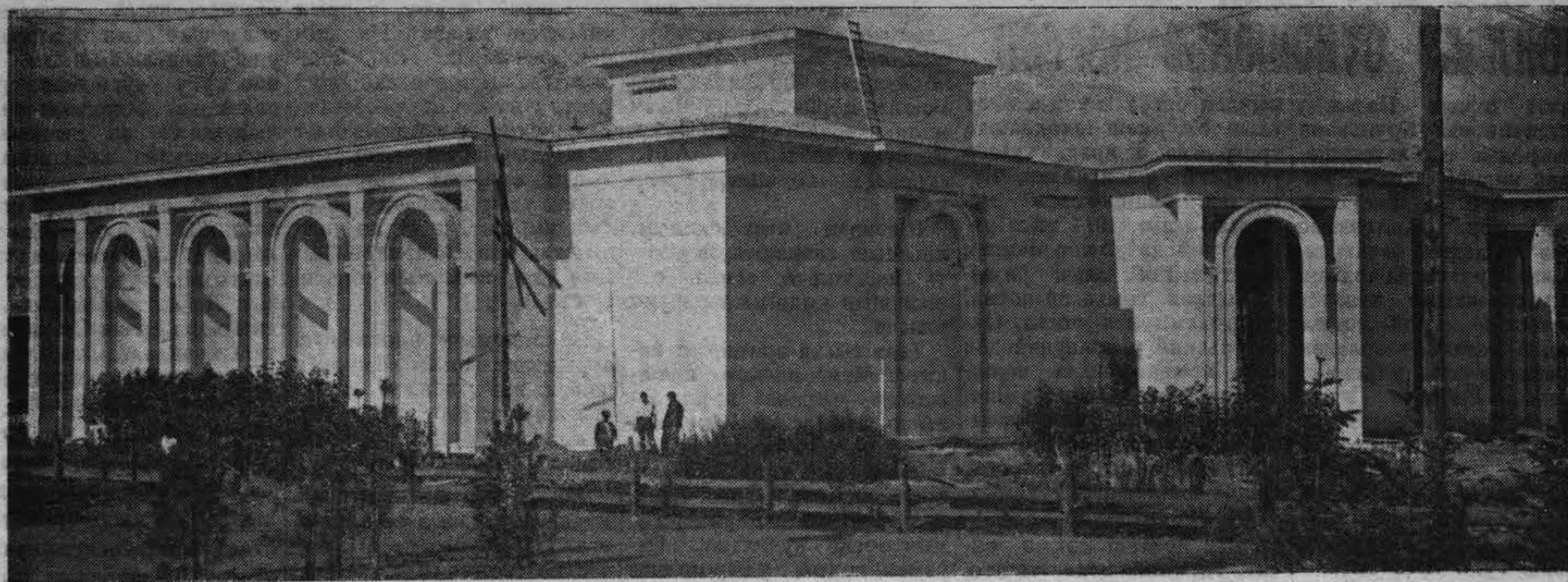
ПВХО кружокым организоватлышна

Пэрвой май пайрэмлан мэ ПВХО значокан лийаш ойым пидна. Кызыт тидэ пашаш вийан пижын улына. Шукэртэ огыл кружокым организоватлышна. Кружокыш 25 тунэмшэ члэнлан возалтын. Кружок вуйлатышэлан туныктышо Кузнэцов Ф. С. йолташым ойрышна.

Заньатьэ план почэш эрта. Кузнэцов йолташ мэмнам пэш сайын туныкта. Мэ куанэн колыштына. Пэрвой майлан чыланат ПВХО значокан лийына.

В. Антипов.

Звэнига район, Краснойар пэлэ кыдалаш школ, 7-шэ класс.

Тэний Моско олаштэ эртаралтшаш йал озанлык выставкылан йамдылымэ сэвэро-восточный павильон. Тыштэ Лэнинградский, Кировский, Свэрдловский, Горьковский, Сэвэрный областьла гыч да Марийский, Чувашский, Удмуртский, Карэльский автономный рэспубликла гыч намиймэ экспонат-шамыч лийыт. Сӱрэтым 1937 ийын 10 августышто ыштымэ. Йал озанлык выставкэ нэргэн 2-шо полосаштэ лудса.

30

Ӱдыржылан писма

Тидэ писмам Долорэсс Ибаррури шкэнжын ӱдыржылан колтэн. Ӱдыржӧ — пионьрка, кызыт Москошто ила.

„Мыйын Амаччийэм!

Тыйым звэньэвойлан сайлымэ дэнэ поздравитлэм. Но шарнэ, тидэ — чэсть вэлэ огыл, тидэ — должность, обьазанность, тудым тыйын ӱмбакэт пыштэныт, тудым тыланэт изи большэвичка сэмын шуктыман.

Мом тыланэт ыштыман? Пэрвойак, тыйын звэнасэ чыла йоча-шамыч шкэнынштын обьазанностьыштым шуктымашэ эн точный лийышт, манын тыршэ. Школьник-шамыч коклаштэ нуно пэрвой лийышт, урокышто эн ару, эн аккуратный, эн внимательный лийышт.

Мый тыйын звэнатлан газэтым луктын шогашыжэ каҥашым пуэм. Тушто чыланат участвоватлыман, шкэндан шонымыдам ойлыман, школьный дэн пионьэрский паша да нэргэн, шкэ паша мэтодда нэргэн ойлыман. Газэтыштэ чыла нэргэнат возэн кэртыда — Испаний нэргэн, Совэт Ушэм нэргэн, спорт нэргэн, тэатр нэргэн, молымат. Газэт тэндан чумыр илышдам, чыла спордам, проэктдам, ончык шонымашдам ончыктышо лийман.

Тыланда Совэт Ушэмын торaштэ улшо школжо-шамыч дэнэ кылым кучаш тӱҥалман. Йоча-шамыч тыланда шкэныштын олашт, шкэныштын илышышт, тунэммышт нэргэн возышт. Иктаж могай испанский провинцийсэ пионьэрский альэ школьный группо дэнэ кылдалтса. Испанский йоча-шамычлан Совэт Ушэм нэргэн возыза, руш муро дэн йомак-шамычым колтэн шогыза. А нуно тэк шкэныштын колтэн шогат. Испанский йоча-шамычлан совэтский йоча журнал дэн газэт-шамычым колтэн шогыза. Нуно огыт умыло гынат, тидэ нунылан кугу куанымаш лийэш. Моло йоча группо дэнэ сорэвноватлыза. Кӧ эн сай отмэткым налэш, физкультур дэнэ кӧ эн сай нормым пуэн кэртэш, ончыктыза.

Тый Амаччио, шкэак кугу инициативым ончыктышаш улат. Мом интэрэсныйракым ышташ кӱлэш, шонэн лукман.

Мый пашам шуко ыштэм, Амаччио. Кодшо арньаштэ кум кана кугу митинглаштэ выступатлэнам, шуко партийный паша лийын. Кок кэчэ гыч Мадридыш кайэм, а тужэчын— уэш фронтышко. Тушто интэрэсный паша шога.

Ӱдырэм, тунэммаштэ вараш кодмэтлан тыланэт ойгырман огыл. Тый—рэвольуционьэрка-аван ӱдыржӧ улат. Тудо чыла йоча-шамычат киндан, культуран лийышт манын кучэдалэш. Садын дэнэ тудо шкэнжын йочажэ-шамычлан тидым чыла жапыштыжак пуэн кэртын огыл. Мо тый дэнэт лийэш, тудо пэш шуко активный рэвольуционьэр-шамычын йочашт дэнэ лийын шога.

Но тыланэт шуко, каныдэ тунэмаш тыршыман. Тыйым шкэ пэлэнэм пэшак шогыктынэм ыльэ. Тунэммашэтлан лийынак тидым ыштынэм.

Тыйым туныктышо-шамычлан чылаштланат салам. Тыланэт мый шкэмын чумыр йӧратымашэм, чыла шупшалмашэм колтэм. Тый дэнэт мэ орльэн илымына дэнэ, мый тудым идалык мучкат пуэн кэртын ом ул.

Долорэсс."

Шонымыжым шуктыш

Мыйын Матвэй йолташэм школыш каймына годым мыланэм йатыр кана ойлэн: „кунам гын ик кана кроликым налаш да тудым шкэак ончаш"—манэш. Гаврилов Матвэй шкэ шонымашыжым шуктэн.

Шукэртэ огыл ачажэ Матвэйлан кок кроликым налын пуыш. Тидлан тудо пэш куанэн. Кызыт тудым сайын онча.

Баранов Николай.
Ронго район, Руйа-Сола пэлэ кыдалаш школ.

Чыла пионьэр дэн школьник-шамычлан

1938 ийын августышто Москошто Всэсойузный йал озанлык выставкэ почылтэш.

Тэндан кокла гыч кажныжэ Москошко выставкыш толын, тушто шкэ пашажым ончыктэн кэртэш.

Тидэ возможностым кучылтса! Выставкылан йал озанлык машина-шамычын модэльыштым йамдылыза, сай чывэ, комбо, прэзэ, чома, пача да моло самырык волык-шамычым куштыза. Шыдаҥын, хлопокын, кыньэн, пакча йэмыжын, саскан урожайностьышт дэнэ рэкордым ыштыза.

Москошко выставкыш логалаш да тушто шкэ пашаланда шӧртньӧ мэдальым налаш тыршыза.

Сай тунэмшэ да колхозлан идалыкыштэ сталинский 7—8 миллиард пуд пырчэ вэрч, чыла культурын кӱкшӧ урожайжэ налшаш вэрч кучэдалмаштэ колхозлан полшышо пионьэр дэн школьник-шамычлан чэсть дэн чап лийжэ!

ВЛКСМ ЦК-н пионьэр отдэл вуйлатышэ— Е. ВОЛКОВА.

Бумстройысо пионьэр-шамычлан совэтский государствэ чаплэ дворэцым ыштэн. Пионьэр-шамыч тидэ дворэцыштэ шкэ творчэствыштым вийаҥдат.
Сӱрэтыштэ: Бумстройысо пионьэр-шамычын дворэцшэ.
Овэчкинын фотожо.

Выставкыштэ участвоватлышаш вэрч кучэдалза

Мэмнан рэспубликын лу, шӱдӧ дэнэ колхозшо, МТС-жэ, волык ашнымэ фэрмыжэ, льноводшо, трактористшэ, бригадиржэ-шамыч 1937 ийыштэ пэш кугу сэҥымашым ыштэныт. Нунын кокла гыч 42 колхоз-шамыч шкэ чаплэ пашашт дэнэ Всэсойузный йал озанлык выставкыштэ участвоватлаш почотный правам кучэдал налыныт.

Всэсойузный йал озанлык выставкыштэ участвоватлышашлан правам налшаш вэрч йуный натуралист, йал озанлыкын самырык опытникшэ, тэхникшэ, самырык волыкым шэфыш налшэ, модэлист, изобрэтатэль-шамычат вийан кучэдалыт. Но мэмнан рэспубликыштэ нунылан полыш ситышын ок пуалт. Калык образованьэ орган-шамыч, йоча тэхник станций, комсомол, пионьэр организаций-шамыч полышым огыт пу. Сандэнэ пионьэр дэн школьник-шамыч кӧн пашажэ выставкыштэ ончыкталтшашым раш огыт шинчэ.

Йуный натуралист, йуный опытник, изобрэтатэль, модэлист-шамычлан калык образованьэ орган-шамыч, комсомол, пионьэр организаций-шамыч полшаш обӓзан улыт. А тэат, пагалымэ пионьэр дэн школьник-шамыч, полыш укэ манын вуйым сакэн ида кошт. Кӧн дэч кӱлэш гын, полышым трэбытлыза. Уло кумылым пыштэн Всэсойузный йал озанлык выставкылан йамдылалташ пижса. Самырык волыкын шэфшэ-шамыч, сай чомам, прэзым, комбым, лудым, пачам ончэн куштыза. Самырык изобрэтатэль дэн модэлист-шамыч, йал озанлык машин модэльым, авиамодэльым йамдылыза. Йуный натуралист-шамыч, кӱкшӧ шурно лэктышым, шуко саскам, пакча кӧргӧ йэмыжым налшаш вэрч кучэдалза. Тидын нэргэн пионьэр сборышто, классный погынымашыштэ каҥашыза. Сборышкыда погынымашкыда агроном, зоотэхник, туныктышо, йал озанлыкын стахановэц-шамычым ӱжыктыза.

Шкэндан коклаштэ социалистичэский сорэвнованьым кумдан шарыза. Выставкылан сай пӧлӧкым йамдылышаш вэрч школ дэн школ, отрьад дэн отрьад, пионьэр дэн пионьэр сорэвноватлыза.

Йал озанлык выставкылан мом, кузэ йамдылмыда нэргэн „Иамдэ лий" газэтыш возэн шогыза.

А. К. Корольов.
Марий рэспубликысэ выставкомын агрономжо.

Прэзым йӧратэн ончэм

Мый прэзым пэш йӧратэм. Садланак тудым шкэ ончаш тӱҥалынам. Кажнэ эрдэнэ, кастэнэ кудвэчыш луктын пунжым йытырайэм. Кочкашыжэ шкэак пукшэм.

Мыйын прэзэм кажнэ кэчын кушкэш. Ындэ ончыкыжым тудын кушмыжым вичэн шогаш тӱҥалам.

Гаврилов Йыван.
Ронго район, Нӧлпӧр йал.

РВЭЗЭ ДЭН ӰДЫР-ШАМЫЧ КОКЛАСЭ ОТНОШЭНЬЭ НЭРГЭН

Тылзэ ончыч Надэжда Константиновна Крупскайа пионьэр дэн школьник-шамычлан писмам возэн. Тидэ писма „Пионерская правда" дэн „Колхозные ребята" газэтэш пэчатлалтын ыльэ. Крупскайа йолташ шкэ писмаштыжэ капиталистичэский строй годым ӱдрамаш-шамычын орланэн илымышт нэргэн, ӱдрамаш-шамычын кызытсэ эрык илышышт нэргэн, рвэзэ дэн ӱдыр-шамыч коклаштэ отношэньэ могай лийшаш нэргэн возэн. Мэ тачсэ номырэш Крупскайан писмаж гыч ик ужашым пэчатлэна. Тудо тыгэ воза:

„... Шуко буржуазный эллаштэ рвэзэ дэн ӱдыр-шамычлан посна школ-шамыч улыт. Ӱдрамаш школлаштэ программэ изирак, тушто утларакшэ рэлигийлан, музыклан, кид-пашалан туныктат ыльэ. 1917 ийсэ рэвольуций дэч ожно мэмнан дэнат тыгак ыльэ: рвэзэ-шамычлан гимназий посна, ӱдыр-шамычлан посна. Октьабрьский рэвольуций дэч вара мэмнан чыла школ-шамыч ӱдыр дэн рвэзэ-шамычын пырльа воспитатлышэ школ лийыныт: ӱдыр-шамыч рвэзэ-шамыч дэнэ тӧрак, общий школлаштэ тунэмыт.

Коммунист-шамыч ӱдрамашым йолташ сэмын ончат, ӱдрамаш дэкэ тошто, буржуазный, осал отношэньэ вашталэш кучэдалыт. Ӱдрамаш дэкэ кӧ тошто сэмын, капиталист сэмын относитла гын, тудо пэш плока коммунист.

Закон почэш мэмнан дэнэ ӱдрамаш совэт власть лиймэ годсэак чыла шотыштат пӧрйэҥ дэнэ тӧр праван, ӱдрамашлан пӧрйэҥ дэнэ тӧрак политичэский правам пумо, но йуала шотышто тошто стройын кодшыжо эша уло.

Шкэндан йыр ончалза, илышыш сайракын ончалза, тэ эша тошто сэмын ончымашын кодшыжым шуко ужыда.

Тэвэ тыгай примэрым налына. Мэмнан чыла школ-шамыч—пырльа вэспитатлышэ школ улыт. Но нинэ школлаштэ шукыж годым рвэзэ-шамыч коклаштэ чын йолташ отношэньэ укэ. Ӱдыр-шамыч дэн рвэзэ-шамыч посна кучалтыт. Пэрэмэн годым ӱдыр-шамыч посна коштыт, рвэзэ-шамыч кокла гыч кудыжо „интэрэсныйрак" манын ойлыштыт, рвэзэ-шамыч дэч лӱдыт, а тудо жапыштак рвэзэ-шамычлан кэлшышашлан чаплынрак чийаш, тӱрвым чийалташ тыршат. Ик шомак дэнэ манаш гын, шкэныштын „марлан кайшаш" ӱдырла кучат. А рвэзэ-шамыч нунын дэч почэш огыт код: ӱдыр-шамычым сырыктылыт, нунылан запискым возат, ӱдыр-шамычым вурсаш тыршат, а тудо жапыштак изи качэмарий сэмын ӱдыр-шамычым ончаш тӱҥалыт.

Йоча-шамыч пионьэрыш пурымышт годым Лэнинын пашаж вэрч, пашазэ классын пашаж вэрч кучэдалаш тӱҥалына манын торжэствэнный обэщанийым пуат.

Лэнин пӱтынь илышыж мучко ӱдрамаш дэкэ тошто, осал фэодальнэ-крэпостничэский отношэньэ вашталэш кучэдалын, ӱдрамашын тӧр правважэ вэрч, тудым крэпостничэствэ дэч утарышаш вэрч кучэдалын.

Ӱдрамаш-шамычын рэвольуционный кучэдалмаштэ, общэствэнный пашаштэ, совэт-шамычын пашаштышт участвоватлымыштлан Лэнин кугу куанымаш дэнэ палэмдэн. Ӱдрамаш-шамычым, дажэ эн пычкэмыш, эн шэҥгэлан кодшо-шамычымат кузэ гынат да утларак пашазэ движэньыш, общэствэнный пашаш, элым вуйлатымашкэ, социализмым ыштымашкэ шупшшыт манын Лэнин трэбоватлэн. Тидын вэрч эрэак Сталин йолташ кучэдалэш, тидын вэрч чумыр партий кучэдалэш!

Шэргэ йоча-шамыч, тэ колын улыда, тэ лудын улыда: ӱдрамаш пашазэ-шамыч дэнэ пырльа кугыжан правительствэ вашталэш кузэ кучэдалыныт. Тэ шинчэда: тидлан лийын ӱдрамаш-шамычым кузэ арэстоватлэныт, тьурмаш шындылыныт, ссыл-

МО ВЭРЧ МЭ КУЧЭДАЛЫНА

Арын пэлэ кыдалаш школыштo тунэмшэ - шамычын обращэньышт пэчэтлалтмэкак, мэ тудым шкэнан школыштo кумдан лончылаш пижна. Туныктышо дэн тунэмшэ-шамыч тыгай тӱҥалмашым пэш кӱлэшлан шотлышт. Мэат ты обязательствым шуктышашлан школыштына социалистичэский соревнованым кумдан шарэн колташ ойым пидна.

Тэнийсэ тунэммэ ийыштэ кок ий ик классыштэ шинчымашым йӧршынак пыташ—тэвэ мэмнан шындымэ тӱҥ задачэ. Прогулым йӧршынак пытарэн шуктэна. Начар тунэмшэ-шамычлан отличник могырым полшэ шогымым организоватлаш тӱҥална. 4-шэ чырыкыштэ „плохо" отмэткым налшэ ик йэҥат ынжэ лий манын тыршэна.

Прогул вaштарэш кучэдалмым вийаҥдымэ дэнэ мэ ик мыньар сай рэзультатым ыштэн улына. 2-шо чырыкыштэ посэщайэмость 93,71 процэнт ыльэ гын, 3-шо чырыкыштэ 94,3 процэнтыш волыш.

2-шо чырыкыштэ 7-шэ классыштэ тунэмшэ Пэкпулатов Очийын 5 „плохо" отмэткыжэ ыльэ. Рожков дэн Абрамов 3-шо чырыкыштэ тудлан полшаш тӱҥальычат, Очий 7 „хорошо" дэн 9 „посрэдствэнно" отмэткым нальэ. Тыгак Волковат 3-шо чырыкыштэ „плохо" отмэткым чыла пытарэн. Школыштo 2-шо чырыкыштэ „плохо", отмэткэ 5,5 процэнт ыльэ 3-шо чырыкыштэ 4,8 процэнтыш волэн. Кызыт 18 отличник дэн ударник уло.

Пионьэр отрьад пашажым сайын ышта. Отрьад дэн звэна - шамычын сборышт план почэш эртаралтэш. Пионьэр организаций тунэммын качэствыжэ вэрч чот кучэдалэш.

4-шэ чырыкым сайын эртарэн, выпускной дэн провэрочный испытаным организованно вашлийына.

Смородинов Сэргэй.
Шэрнур район, Кой-Сола пэлэ кыдалаш школ, 7-шэ класс.

Кап-кылым пэҥгыдэмдымаштэ физкультур эн кӱлэшан. Садланак йоча-шамыч тудым пэш йӧратат.

Йошкар-Оласэ 4-шэ №-ан школын 5-шэ классыштыжэ тунэмшэ Оля Попова физкультур дэнэ кэчэ йэда, моштэн заниматлымыжэ дэнэ кызыт йатыр нэлэ акробатичэский номэр-шамычымат ышташ тунэмын.

Сӱратыштэ: Олян выступатлымыжэ годым.
Фотом пионьэр пӧрт пэлэнсэ фотокружок ыштэн.

МОЛАН СТЭПАНОВ 4 „ПЛОХО" ОТМЭТКЫМ НАЛЫН

Мэмнан Кугу - Корамас пэлэ кыдалаш школыштo тунэмшэ Стэпанов Иван нэргэн мэ, тунэмшэ-шамыч, пэш шуко кана ойлэн улына. Тудын нэргэн туныктышо-шамычат эрэак ойлат. Стэпанов нэргэн ойлыдэ ик погынымашат ок эртэ. Тыгак пырдыж газэтыштат тудын нэргэн номыр йыда возалтэш.

Тэ, йолташ-шамыч, мэ Стэпановым ала моктэна шонэда? Укэ. Мэ тудым нигузэат моктэн огына кэрт. Тудым шылдалэна, титакшым ончыктэна, тыршэн тунэмаш шӱдэна. Отличник-шамыч тудлан социалистичэский полышым пуэнэшт.

Стэпанов садыгак тӧрланын ок шоно. Школыштo дисциплиным эрэак пудыртылэш. Школ гыч лэкмэкшат шкэвэжым учэникла ок кучо, толашэн курштaлэш. Кнагам мӧҥгыжӧ намийэн шуа да заньатийлан йамдылалтмэ нэргэн йӧршынак монда. Заньатийыш ик канат йамдылалтын т о л ы н огыл. Адак чӱчкыдынак урокым, тугак чумыр кэчымат кода.

Стэпанов йолташыжэ-шамычым игылтэш, а кӧлан вийжэ шута гын, кырашат пижэш.

Шукэртэ огыл Иванов ӱмбак Стэпанов чэрнилам кышкальэ. Туныктышо Иван Алэксэйэвич Стэпановлан чийам ӱшташ шӱдыш. Стэпанов тидым ыш колышт, а Иван Алэксэйэвичым пэрэн вэлэ куржо. Ужыда, тудо тунэмшым огыл, туныктышымат ок пагалэ, тудын ӱмбак кидшымат шуйаш тоштын. Тыгэ ыштылаш—кугу намыс, кугу титак.

Стэпановын ситыдымашыжэ тудым кугу энгэкыш кондэн шога. Кызыт тудо 4 прэдмэт дэнэ „плохо" отмэткым налын.

Стэпанов мом вара шона? Т у д ы н повэдэньыжэ гыч тыгэ лэктэш: пуйто тудым школыш вийэш кондыктат, пуйто шкаланжэ огыл, ала кӧлан вэсылан тунэмэш.

Тидэ — висаш лийдымэ йоҥылыш. Стэпанов йолташ, умлашэт кӱлэш: тыйын повэдэньым нимоланат йӧрдымӧ. Дисциплинэтым сайэмдэн, тыршэн тунэмаш пижаш кӱлэш.

Павлов Аркадий
Сотнур район, Кугу-Корамас пэлэ кыдалаш школ.

кыш колтылыныт. Тэ шинчэда: ӱдрамаш-шамыч кузэ гражданский сарыштэ участвоватлыныт, эргыштлан, марийыштлан да иза - шольыштлан ошо ваштарэш, совэтский власть вэрч кучэдалаш полшэныт. Совэт власть пэҥгыдэммэкэ нуно общэствэнный пашам кумдан ышташ тӱҥальыч, социализм вэрч кучэдалаш, элым вуйлатымаштэ участвоватлаш тӱҥальыч.

Пионьэр-шамычлан тидым эскэраш кӱлэш: нунын школыштышт, мӧҥгыштышт, пионьэр пӧртлаштэ, лагэрьлаштэ, моло вэрэат рвэзэ-шамыч дэн ӱдыр-шамыч коклаштэ чын йолташ отношэньэ лийжэ, тунэммэ паша, общэствэнный паша ваш-ваш кэлшэн ышталтшэ.

Йоча-шамыч, тэ ойлэда „Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш эрэ йамдэ улына!" маныда. Тидэ тэмдам пэш шукылан обьазатла,тидэ тэмдан рвэзэ дэн ӱдыршамыч коклаштэ чын отношэньым ышташ обьазатла"...

* * *

Тыгэ мэмнам Надэжда К о н с т а нтиновна Крупскайа туныкта. Крупскайа йолташын ончыктымо гай ситыдымаш мэмнан рэспубликыштэ пэш шуко уло. Тидым пытарышаш вэрч кучэдалаш мланна чот пижман!

Йоча-шамыч тэмдан школыштo, колхозыштo рвэзэ дэн ӱдыр-шамыч коклаcэ отношэньэ могай улмо нэргэн, ӱдрамаш дэн тошто, крэпостничэский отношэньым пытарышаш вэрч кучэдалмыда нэргэн мэмнан дэк возыза.

16 гыч нылыт

Кугу-Корамас пэлэ кыдалаш школысо 1-шэ №-ан отрьад в о ж а т ы й л а н Сэргэйэв Алэксандр пашам ышта. Тудын отрьадыштыжэ 1-шэ фэвральлан 16 начар тунэмшэ пионьэр лийын. Но тидым пытарашлан Сэргэйэвлан чот шонашыжэ вэрэштын. Варажым Арын пэлэ кыдалаш школысо тунэмшэ-шамычын обращэньышт лэкмэк, тудым отрьад сборыштo сайын гына лончылэныт. Посна начар тунэмшэ-шамычын молан начар тунэммыштым колыштын налыныт, отличнo тунэмшэ пионьэр-шамыч почэш кодшо - шамычлан полшаш тӱҥалыныт. Кажнэ пионьэр-отличник - шамыч буксирыш налмэ пионьэршамычым начар тунэмшэ гыч лукташак тыршэныт. 3-шо чырык мучашэш 16 начар тунэмшэ-пионьэр-шамыч кокла гыч нылытшэ вэлэ кодын. Кодшыштымат сай тунэмшэ - пионьэрыш лукташ тыршат.

Краснов.
Сотнур р-н.

ОНДРИЙ ИЗИ ПАРОВОЗЫМ ЫШТЭН

Мэмнан йалыштэ Васильйэв Ондрий тӱрлӧ модыш ышташ моло йочашамыч дэч ойыртэмынак мастар. Тудо шкэнжын йара жапшым арам огэш эртарэ. Тидэ жапыштэ мом гынат, ӱзгарым альэ модышым ышта. Тэвэ шукэртэ огыл Ондрий шкэ кайшэ изи паровозым ыштэн. Тудын паровозшо 5 мэтр коклам утла кайа.

Тидэ паровоз Ондрийын Пэрвой май пайрэмлан пӧлӧкшӧ лийэш. Тудым адакат сайэмдэн, пайрэм кэчын школыш наҥгайа.

Гаврилов Йыван.
Роҥго район, Руйа-Сола йалсовэт, Нӧлпӧр йал.

ЙАКИМОВ ФОТОГРАФИРОВАТЛАШ ТУНЭМЫН

Йакимов И. фотокружокнан эн активный члэнжэ. Кажнэ заньатийыш аккуратнэ коштэш, туныктышын ойжым умылаш тыршэн колыштэш. Йакимов фотографироватлаш тунэм шуын. Кызыт Йакимов шкэ вийжэ дэнак фотоснимкым ыштэн мошта.

Ибрайэв Миклай.
Шэрнур район, Кугу-Шокшэм пэлэ кыдалаш школ.

ПАВЛОВ СӰРЭТЛАШ МАСТАР

Павлов Алэксэй мэмнан школын кумышо классыштыжэ тунэмэш. Алэксэй тунэммаштат, моло вэрэат сай йочалан шотлалтэш. Алэксэйым рвэзэ-шамыч йӧратат. Утларакшым тудо сӱрэтлаш йӧрата. Ик кана мэмнан туныктышына Владимир Иаковлэвич ир сӧснам пырдыж воктэн луктын пыжыктыш да вара каласыш: „кӧ тидэ сӧснам сӱрэтлэн мошта?" Мэ чыланат сӱрэтлаш пижна. Эн ончыч, эн сайын Алэксэй сӱрэтлэн.

Кызыт Алэксэй I-й май пайрэмлан тӱрлӧ сӱрэт-шамычым йамдыла.

Андрэйэв Иыван.
Роҥго район, Шуар-Сола тӱҥалтыш школ.

Мыйын опытэм

Мый природым эрэ эскэрэн шогэм. Утларакшым тыгыдэ животный-шамычын илышыштым э с к э р э м. Нунын дэнэ тӱрлӧ опытым ыштылам.

Кодшо шыжым „Йамдэ лий" газэтэш пэчэтлалтшэ куколка нэргэн статьам лудын лэктым. Тунамак ик шукшым шырпэ коробкаш пэтырышым. Кум кэчэ гыч тидэ шукшым куколкыш савырныш. Коробкам почын ончальымат, куколка шкэ сэмынжэ эрэ вуйжым тарватылэш. Кызыт тудын капыштыжэ пырчэ-пырчэ шэм тамка, шулдыр лийаш тӱҥалын.

Кызыт кажнэ кэчын ваштaлт толмыжым ончэм. Йужгунам капшым кучэмат, вуйжым тарватылаш тӱҥалэш. Вашкэ школыш наҥгайэм.

Смородинов Сэргэй.
Шэрнур район, Кой-Сола пэлэ кыдалаш школ.

Райкомол тидым ужэш мо?

Школысо пионьэр организаций йоча - шамычым воспитатлымаштэ пэш кугу значэньийан. Тидым Кожлайэр пэлэ кыдалаш школысо вожатый -шамыч—Григорьйэва Ф. Г. дэн Алэксэйэв В. А. шинчат гынат, пионьэр пашам огыт аклэ. Садлан отрьадын тӱсшӧ йомын. Отрьад сбор тэнийсэ тунэммэ ийыштэ кок-кана вэлэ эртаралтын.

Пионьэр организаций тунэмшэ-шамыч коклаштэ нимогай политико - воспитатэльный пашамат ок ыштэ. Садланак пионьэр организаций йӧршӧшат ок куш. „Школыштыда мыньар пионьэр уло?"—манын йодмылан нигэат вашмутым пуэн ок кэрт. Галстукым пионьэр-шамыч вэлэ огыл, вожатыйыштат огыт пыжыктэ. Пионьэр - шамыч шкэныштым п и о н ь э р л а н огыт шотло.

Григорьйэва дэн Алэксэйэвын пионьэр пашам парньа вошт ончылмыштым комсомол организацийат ужэш, но нунылан нимогай мэрым огэш ыштэ.

Морко райкомол пионьэр вожатый - шамычын пашам кузэ ыштымыштым ужэш гын?

Пионьэр.
Морко район.

31

ГРАНИЦЭ ВЭС ВЭЛНЭ

КИТАЙСКИЙ ПАРТИЗАН-ШАМЫЧЫН СЭҤЫМАШЫШТ

Пытартыш арньаштэ Шанхай дэн Нанкин коклаcэ фронтышто партизан-шамыч сэҥымаш почэш сэҥымашым ыштат. Партизан-шамыч йапонэц-шамычлан шӱлалтэш эрыкым огыт пу. 13 апрэльыштэ партизан - шамыч Шанхай гыч Чуанш йапонский войска - шамычым наҥгайшэ пойэздым шӧрын колтэныт да крушэнэ лийын. Тудо кэчынак вэс участкэ гыч 20 грузовик-шамыч Шанхайыш йапонский офицэр дэн салтак-шамычын колышо капыштым кондэныт. Партизанский движэньым чарэн кэртдымэ йапонэцшамыч ӱчым ыштылыт: китайский йал-шамычым йӱлалтылыт, молат.

Фашист-шамыч Сонандусам пуштыныт

Лу ий ожно Любэк олаштэ (Гэрманий) шучко чэр шарлэн улмаш. Палыдымэ шодо чэр шӱдӧ дэнэ йоча-шамычым шӱгарыш наҥгайэн. Нэмыч врач-шамыч тидэ чэрым пытараш пэш шучко толашэныт гынат, садак нимом ыштэн кэртын огытыл. Вара Барсэлон гыч кумдан палымэ испанский профэссорым Сонандусам ӱжыктэныт.

Профэссор Сонандуса тунамак Любэк олаш толын. Тудо йӱдшӧ-кэчыжэ чэрлэшамычын кроватьышт воктэн шинчэн, йоча-шамычын эмлымэ йӧным кычалын. Тидэ йӧным муынат, чыла йоча-шамычым эмлаш тӱҥалын. Чэр вашкэ гына пытаралтын, йоча - шамыч тырдэныт.

Профэссор колымэшкыжак тудын эмлымэ йоча-шамыч дэч писмам налын шогэн. Йоча-шамыч профэссорлан пэш кугу таум ыштэн возэныт.

Профэссор ӱмыр шудэ колэн Кудын ӱмыржым гэрманский фашист - шамыч кӱрлыныт. Фашист - шамыч Барсэлон олам бомбардироватлымышт годым бомбо Сонандусан пачэрышкыжэ волэн возын. Профэссор да тудын йэшыжэ чыланат колэныт.

Тыгэ гэрманский фашист-шамыч нэмыч йоча-шамычлан „таум ыштэныт".

Альуминий дэнэ ыштымэ корабль

Английыштэ кок тэҥыз судна уло, нуным альуминий дэнэ ыштымэ.

Альуминий эн куштылго мэталл. Сандэнэ конструктор-шамыч кораблым пӱтынь альуминий дэнэ ышташ рэшитлэныт.

Моло мэталл-шамыч дэнэ таҥастарымаштэ альуминийын ик сай качэствыжэ уло: альуминийым обрабатыватлаш куштылго; альуминий лист-шамыч шуко мартэ огыт рӱдаҥ.

Опыт ончыктэн: альуминий дэнэ изи суднам вэлэ огыл, тугак войэнный корабль— линкор-шамычымат ышташ лийэш.

(„Пионерская правда" гыч)

Чойа шпион

Иужный границэ. 9 апрэль. Ойар, кэчан игэчэ. Памирын пэш кугу курыкшо-шамыч. Пошкудо государствын границыжэ воктэн Н-ский заставын совэтский пограничник - шамыч дозоржо кайа. Дозорым старшина Маткин йолташ вуйлата. Корно пэш тура санган сэр воктэн эрта. Ӱлнӧ курыкысо эҥэр лӱшкэн йога, вуймучашт пэш кугу сэр кэча. Бойэц-шамыч торашкэ пэш чот шэкланэн ончат...

Кэнэта Маткин шогалэш. Изи кӱкшака шэҥгэлнэ тудо айдэмым ужын. Ош буркым чийшан палыдымэ йэҥ чашкэрла гоч писын шэҥгэк кайэн. Пограничник-шамычым ужмэк, тудо границэ вэлыш тошкальэ.

— Шого!—Маткин лишэмын кычкыральэ Палыдымэ йэҥ шогальэ. Тудо пэш вэсэлан шыргыжэш, вачыштэ узуо охотничий снарьажэньыжым тӧрлыштэш.

— Кӧ тый улат?—палыдымэ йэҥ дэч старшина йодо.

— Мый пограничный колхоз гыч колхозник-охотник... — маньэ тудо.—Тэвэ мыйын лӱймӧ зверь-шамычэм...

Тугэ гынат, „охотникын" границэ дэк лишнэ улмыжо, тудын ош буркыжо, шинча ончалтышыжэ—подозритэльныйла койо.

— Кайышна заставыш,— пограничник-шамыч трэбоватлышт. Кучымо йэҥ торэшланаш тӱҥальэ.

— Мый ом кай. Мыйым кучаш тэндан правада укэ. Охотничий кэчым мый йомдарэм!

— Кайышна! — нарьадын старшийжэ приказатлыш. „Охотниклан" подчиньатлалташыжэ вэрэштэ.

Заставыштэ палэ лийэ, тидэ кучымо йэҥ ик иностранный государствын кугу шпионжо да дивэрсантшэ улмаш.

Шокшо шошо природым путырак сылнын сӧрастарэн. Корэмла мучко вӱд шуҥгалт шога. Йошкар-Ола воктэч йогышо Какшан чумыр олыкым лэвэдын. Кэчэ йол дэнэ шийла волгалт йогышо тидэ чаплэ эҥэр вэрыштэ кэчэ мучко йӱк-йӱан шэргылтэш. Йоча-шамыч заньатий гыч пӧртылытат вигак Какшан сэрыш куржыт. Тыгай сылнэ вэрыштэ канаш пэшак сай.

Сӱрэтыштэ: Какшан эҥэр сэрыштэ йоча-шамыч ий каймым ончат.

Овачкинын фотожо.

„Готов к противовоздушной химической обороне" значок налашлан нормо-шамыч

Осоавиахимын Цэнтральный совэтшэ „Готов к противовоздушной химической обороне" значок нэргэн у положэнийым луктын.

Тидэ значокым налшашлан вич нормым сдатлаш кӱлэш.

Икымшэ нормо

Противовоздушный да противохимичэский оборонын молан кӱлмыжым шинчаш кӱлэш. Йуж гыч нападатлымэ срэдствэ нэргэн, фугасный, осколочный, йӱлалтышэ да химичэский бомбэ-шамычын кузэ дэйствоватлымыштым шинчыман; кузэ самольотын отравитлышэ вэщэства-шамыч колтымыштым шинчыман; отравитлышэ вэщэства - шамычым—ипритым, фосгэным, хлорпикриным да адамситым ӱпш да тӱс гыч палэн моштыман; воздушный да химичэский трэвогын сигналыштым „отбой" сигнал дэч ойырэн моштыман да тидэ сигнал-шамыч кокла гыч иктыжэ шоктымо годым школыштo урэмыштэ да мӧҥгыштӧ мом ыштыман,—шинчэн шогыман; шуко шогышо отравитлышэ вэщэства дэнэ заразитлымэ вэрым пэчэн налмэ знакым палэн мошташ кӱлэш; пожар да противникын йуж гыч нападатлымэ годым эҥгэкыш логалшэ-шамыч нэргэн кушко да кузэ увэртараш кӱлмым шинчаш.

Кокымшо нормо

Йоча противогазын тӱҥ ужаш-шамычыштын молан кӱлмыштым да шкэ противогазын точный размэржым шинчыман; 5 сэкунд жапыштэ противогазым сайын чийэн моштыман, адак чиймэ противогаз дэнак ик час жап шып шогымаштэ альэ 30 минут тарваныл-маштэ лийман. Противогазым кудашын, тудым коштэн, правильнэ погэн да сумкашкэ пыштэн моштат кӱлэш; отравитлышэ вэщэства дэч аралалтмаштэ защитный накидкым кузэ кучылтшашым шинчыман; кужу жаплан отравитлышэ вэщэства дэнэ заразитлымэ вэр гыч кидыштэ улшо матэриал-шамыч дэнэ лэктын моштыман; пӧртысӧ пӧлӧмышкэт отравитлышэ вэщэства пурэн ынжэ кэрт манын, тудым кузэ оборудоватлыман; кужун шогышо отравитлышэ вэщэства дэнэ заразитлымэ вэрым мо дэнэ да кузэ дэгазироватлышашым шинчыман.

Кумышо нормо

Эмганымэ признакым шинчаш да отравитлышэ вэщэства-шамыч дэнэ—тӱнчыктарышэ (хлор да фосгэн дэнэ), общэйадовитый (аҥыртышэ газ дэнэ), раздражайущий (адамсит да хлороцэтофэнон дэнэ), пуалдарышэ газ дэнэ (иприт дэнэ) эмганышэ-шамычлан полышым пуэн мошташ кӱлэш; индивидуальный да противоипритный пакэт-шамычым кучылтын моштыман; вӱр йогымым чарэн да 2-3 минутышто эмганымэ вэрым кылтэн моштыман; коктын, носилкэ дэч посна, эмганышэ школьникым вэс вэрэ нумал кайэн моштыман.

Вылымшэ нормо

Йуж гыч нападатлымэ годым мӧҥгыштӧ да школышто пожар ынжэ лий манын мом ышташ кӱлмым шинчыман; йӱлалтышэ бомбо дэнэ лийшэ пожар ваштарэш кузэ кучэдалман; пожар йӧрыктымӧ годым огнэтушитэль, ошма дэн кидысэ моло ӱзгарым кучылт мошташ кӱлэш.

Визымшэ нормо

Противовоздушный химичэский оборонo школыштo да мӧҥгыштӧ кузэ организоватлалтмым да мом ышташ тӱҥалшашым шинчыман; йуж гыч нападатлымэ годым пионьэр дэн школьникын мӧҥгыштышт да школышто обьазанностьыштым шинчыман.

* * *

Нормо сдатлымаш посна карточкэш возалтэш. Чыла вич нормым сдатлымэк шкэндан школысо осоавиахим организацыштыда удостовэрэньэ дэн значокым налын кэртыда.

Шэргэ уна

Каважэ йыр-ваш йандала йолга,
Кӱшычын кэчэ чот ырыкта.
Мамык гай ош лум койын шула,
Мӱндыркӧ, мӱндыркӧ йогэн эрта.

Кажнэ йэҥынат шӱм йывыртэн,
Шошо чылалан куаным кондэн.
Мотор кайык-шамыч тольыч
чоҥэштэн
Сылнэ дэч сылнын мурат йывыртэн.

Тачэ эр годсэк пызлэ парчаштэ
Ширчыкэм модэш, куанэн йуарла,
Порсын шулдыржым нӧлдал пэралта,
Муралта, чӱчкалта, кушталта.

Пурыш омарташ, ончальэ йыр:
Тудо чаткaта, пэшак мотор.
— Ты чаплэ пӧртым Иву пӧлӧклэн,—
Шэргэ унана муралтыш моктэн.

Сэргэйэв Эчан.

Морко район, Кожлайэр пэлэ кыдалаш школ, 7-шэ класс.

МЭМНАН АДРЭС: Иошкар-Ола, Марий АССР, Совэт пӧрт, 25-шэ №-ан пӧлэм, „Йамдэ лий" рэдакций. Тэлэфон: Совэт пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Ответственный редактор— К. А. ЛЕНСКИЙ

Упол. Марлита № А– 422.

Иошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типографийжэ